

НУРИДДИН ИСМОИЛОВ

ЖАҲОЛАТ ҚУРБОНЛАРИ

**«Ўлимга маҳкум қилинганлар»
асари давоми**

Саргузашт-детектив роман

(Учинчи нашири)

ТОШКЕНТ «VEKTOR-PRESS» 2009

84(5У)6

И 81

Исмоилов, Нуриддин.

Жаҳолат қурбонлари («Ўлимга маҳкум қилинганлар» асари давоми): Саргузашт-детектив роман: / Нуриддин Исмоилов. — Т.: VEKTOR-PRESS, 2009. — 272 б.

ББК 84(5У)6

ISBN

© «VEKTOR-PRESS» нашриёти, 2009.

Шунча вақт кўрқув, хавф-хатар исканжасида яшадим. Бир дақиқам бўлмадики, бирон нимадан хавфсирамаган бўлсам. “Хайрият, — деб ўйладим, ярим тунда ёлғиз қолганимдан сўнг, — ҳаммаси ортда қолди. Энди, шояд, одамларга ўхшаб яшай бошласам... Бироқ нима иш қиламан? Менга иш бераман, деб кимнинг кўзи учиб турибди?.. Эгамқул аканинг ёнига борсам-чи, бирга чўпонлик қилардим. Ҳар қалай, бегона кўзлардан нарироқда, бир-икки йилга, атрофимдаги шов-шувлар босилса, қайтиб келардим... Лекин Эгамқул ака Саидага уйланмоқчийди, менинг боришим унга ноқулай бўлмасмикан?.. Яхшиси, шошмай турай, аввал у уйлансин, кейин бир гап бўлар”.

Шундай ўйлар оғушида ухлаб қолибман.

Тонг отмай, ҳар доимгидан эртароқ турдим. Анчадан бери бадантарбияни унутиб қўйгандим. Отам билан Саида уйғонгунча ҳовлида айланиб югурдим, ҳар хил машқларни бажардим. Атроф ёриша бошлади, бировнинг кўзи тушса бошқача тушунмасин, деган ўйда машғулотни тугатиб, уйга кирдим.

— Бошимиз бирикиб бир дастурхонга ўтирмаганимизга ҳам анча бўлди, — деди отам нонушта пайти. — Энанг билан Ботир бўлганида тўрт кўз тугал бўларди...

Ютган луқмам бўғзимда қолди. Саиданинг кўзидан ёш сизиб чиқди, боши эгилди. Отам каловланди, афтидан, онам билан Ботирни эслатиб, дардимизни янгилаганидан ўзи ноқулай ҳолга тушди. Аслида, учаламиз бежавотир жам бўлганимизни айтмоқчийди, чамамда. Ўртага оғир сукут чўкди.

— Ҳай, шунисига ҳам шукур. Қолганларнинг боши омон бўлсин, — деди отам бошқа гап тополмаганиданми ёки биз болаларининг кўнглини кўтариш учунми. — Айтганча, Собир, нима қилмоқчисан энди? Бирор институтга кириб ўқисанг яхши бўлармиди?

— Билмадим, — дедим мен чуқур хўрсиниш билан, — бир-икки кун уйда юрай-чи, кейин ўйлаб кўрарман.

— Тўғри қиласан. Уйимизам анча ремонтталаб бўп қолган. Яхшилаб бир сувоқдан чиқариб, оҳаклаш керак, — деди отам хонанинг деворига кўз югуртиб.

— Кейин янгаям олаверсак бўларди, — деди Саида менга қараб сирли жилмаяркан.

— Тўғри, уйни сал эпақага келтирсак, дарров акангнинг бошини иккита қилиб кўямиз, — деди отам кулиб.

— Унда уйнинг сувоғи ҳам икки-уч йилга чўзиларканда.

— Нега? — дейишди отам билан синглим бараварига.

— Дарров олахуржунни ортманглар, менам бир-икки йил бемалол юрай. Уйланиш бўлса қочмас.

— Хо-о-о, — деди Саида чўзиб, — унгача менинг дугонамни опкетиб қолишади.

— Опкетса опкетар. Қиз зоти қуриб қоптими? Менга аталганиям топилиб қолар.

— Бекор айтибсиз. Агар Барнодан бошқаси уйимизга келса, олдимга солиб қуваман.

Синглимнинг ростакамига жаҳли чиқди, қизариб, қалтираб кетди. Менинг кулгим қистади, сездирмаслик учун эгилиб дастурхондаги нонни секин узалиб олиб синдириб оғзимга солдим ва эринмай аста-аста чайнай бошладим. Синглимнинг эса баттар жаҳли чиқаётганини ич-ичимдан сезиб турардим.

— Ҳазиллашди аканг, — деди отам Саидага, — сен анави Абдукаримнинг қизини айтаяпсан, чоғимда... Ойдайд киз... Бир рўзгорни эплайдиган қиз.

Кўнгил хиралиги билан бошланган нонушта шу зайл ҳазил-хузул билан ниҳояланиб, дастурхонга фотиҳа ўқилди.

Тушгача уйимиздан одам аримади. Келганларнинг кўпчилиги қариндошлар. Очиғи, қариндош эканликларини ҳам мен билан сўрашаётиб айтган гапларидан билдим. Нега хеш-уруғларимни шу пайтгача танимаганман? Ахир, кўрмаган бўлсам қаёқдан таний? Уларнинг мени бағрига қаттиқ босиши, эркак боши билан кўзига ёш олиши таажжубга соларди.

Аёлларни эса кўяверасиз. Аввал онамни эслашади: “Энанг бечора тирик бўлганида, сени кўриб боши осмонга етарди...” — дейишади. Гўё бу гаплари менга ёқади, деб ўйлашадими, ўзларича кўнглимни кўтаргандай бўлишади. Аслида, ҳамдардликлари менинг юрагимга наштардай ботишини билишмайди. Балки билишар, эҳтимол, таомил ўзи шунақадир.

Ҳартугул, тушдан кейин келувчилар сийраклашди. Энди озгина чўзиламан, деган умидда уйга кирмоқчи бўлиб турувдим, дарвозахонада синфдошларим кўриниш берди. Ораларида кеча келганлари ҳам бор. Бир жойга жам бўлиб келишган чоғи.

Саида шўрлик елиб-югуриб, алоҳида хонага жой ҳозирлади.

Ҳар қандай шароитда ҳам болаликдаги дўстларнинг ўрни бўлакча бўларкан. Жўнгина ҳол-аҳвол сўрашдан бошланган гурунг аста-секин қизиб, мактабни битирган кезлардагидай беозор ҳазил-ҳузулларга, мазах қилиш, ора-сира сўкиниб қўйишларга уланиб кетди. Бариси самимий, беғубор гаплар. Очиғи, шундай давраларни соғинган эканман. Чарчоғимни ҳам унутиб юбордим. Нурали исмли синфдошимиз ёнидан икки шиша ароқ чиқарганда йигитларнинг кўзлари чақнаб кетди.

— Қайси гўрдан топдинг? — деди ҳалитдан мўйлов қўйиб олган Эшмирза, — отличқа йўқ-ку, ҳозир!

— Сенга йўқ, лекин аканг қарағайга ўхшаганлар йўлини қилади-да. Юрибсан-да сенам эркакман деб, — Нурали ошкора гўдайиб, шишалардан бирини очди-да, «култ-култ»латиб пиёлаларга қуя бошлади. Зимдан йигитларга қарадим: қизиқ, улар ютиниб-ютиниб қўйишарди. Ҳайрон бўлдим, чунки мактабни битиргач, хайрлашув оқшомида бир шиша ароқ олганлигимиз ёдимга тушди. Ўша ҳам очилмасдан қолиб кетган, ҳеч ким ичмаганди. Кечагина бўлганди бу?! Қачон улар шайтон сувига бунчалик ўч бўлишга улгуришди?..

Ҳеч ким қадаҳ сўзи айтмади. “Олинглар, олинглар”, деган гаплар орасида кимнингдир: “Сафимиз бузилмасин”, дегани қулоғимга чалинди, бу тилак кимдан чиқди, билолмай қолдим.

Синфдошлар алламаҳалгача ўтиришди. Шишалар бўша-
гач, Нурали яна қаердандир икки шиша ароқ топиб келди.

Уларни кузатиб, хонага кирсам, Саида бошини эгганча
кунишиб ўтирибди.

— Тинчликми, сенга нима бўлди? — сўрадим.

У бошини кўтарди, икки юзи анордай қизариб кетган.

— Бирон жойинг оғрияптими? — дедим ташвишланиб.

— Ака, билмайман нима бўлаётганини. Бошим айланиб,
қалтираб кетаяпман. Суякларим қақшаяпти.

Миямга келган: “Наҳотки яна бошланган бўлса!” — де-
ган фикрдан кўрқиб кетдим.

— Дўхтир чақирайми?

— Йўқ, дўхтир келса... ҳамма билиб қолади, — деди
Саида кўзлари жикқа ёшга тўлиб. Унинг шу биргина “би-
либ қолади” деган хавотири остида: “Тузалмас дардга ду-
чор бўлганимни, бокира эмаслигимни...” — деган аччиқ,
лекин очиқ юз билан айтиб бўлмайдиган фожиа ётганини
юрагим ўртаниб англаб турардим. Бу кўргиликни кўтариб
юрганидан кўра ўзини ўлдириб қўяқолгани афзал эмас-
ми?.. Мен унинг аҳволини билиб, тушуниб турибман. Қани
эди, гапининг тагида харсанг тошдай зил-замбил ҳасрат
чўкиб ётганига фаросатим етмаса...

Бошим қотиб қолди. Нима қилишга ҳам ҳайронман.
Туйқусдан хаёлимга Нурали келди. “Балки, озгина ароқ
ичирсам, босилиб қолар”, деган ўйда энди эшикка йўнал-
ган эдим:

— Ак-а-а, — деди Саида инграган овозда, — қаерга
кетаяпсиз?

— Озгина ароқ ичсанг, балки...

— Бўлмайди, ака, ўшанинг ўзи керак. Олдинги сафар
ҳам ароқ ичгандим, барибир босилмади. Тишимни-тишим-
га босиб зўрға чидагандим. Ўлиб қолай дедим. Ўлимимга-
ям рози бўлдим...

— Ўзингни маҳкам тут, ўтиб кетади.

— Ака, чидолмайман!.. Бўлмай кетаяпти!.. Топиб беринг,
илтимос, ақдан озиб қоламан! Сизнинг қўлингиздан ке-
лади-ку!

“Йўқ, синглим, — дедим ичимда, — энди бундай бўлмай-

ди. Мен сени бутунлай даволатаман, нашани кўрганингда кўнглинг айнийдиган бўлади!”

— Ҳозир озгина чидаб тур. Топаман. Топиб келаман! — дея ташқарига ўқдай отилдим. Ниятим Нуралидан ароқ олиш, кейин синглимга ичириш. Ичим ўт бўлиб ёнар, аламимдан кўзимга ҳеч нарса кўринмасди: ахир ўзим, ўз кўлим билан синглимнинг оғзига захри қотилни тутаман. Ё Худо, бошқа иложим йўқ!..

Нурали ҳали уйига кирмаган, кўчада икки-учта жўралар билан эзмаланишиб турган экан. Мени кўриб ҳайрон бўлди:

— Нима гап, жўра?!

— Жўра, ароқ керак бўлиб қолди, — дедим шошиб.

— Шунга шунчами, нечта керак?

— Битта бўлса етади.

— Меҳмон келдими?

— Ҳа.

— Битта нима бўлади? — дея Нурали уйига кириб, зум ўтмай кўлида иккита ароқ билан қайтиб чиқди.

Шишаларни унинг кўлидан ола солиб, югуриб кетмоқчи бўлдим-у, бирдан тўхтаб, ортимга бурилдим:

— Қанча туради?

— Қизиқмисан? Бир тийининг ҳам керакмас. Меҳмонингни хурсанд қилсанг, менинг рози бўлганим шу, — деди Нурали.

Мен уйга кириб борганимда Саида деворга елкасини тираб ўтирганча, юзини бекитиб тинимсиз қалтирарди. Унинг ҳатто менга қараб қўйишга мадори етмади. Шошганча ароқ шишаларидан бирини очдим-да, дастурхон устидаги пиёлани тўлатиб қўйдим.

— Манавини ичиб юбор, босилади, — дедим Саиданинг кўлидан ушлаб. У кафтини юзидан олди. Қизариб кетган кўзидан ёш сел бўлиб оқмоқдайди, юзи пушти ранг бўлиб кетганди. Уни бундай аҳволда кўргандан кўра, кўр бўлиб қолсам яхши эди. Мен аҳмоқнинг гуноҳи шунчалик кўпмидики, жабрини ўзим торганим камлик қилгандай, бутун оилам азоб исканжасида қоврилса!..

— Ака-ж-о-н, бўлмайди, дедим-ку! Менга анавиндан топиб беринг! Ҳозир ўлиб қоламан! — деди Саида қалтираган, титраган йиғили овозда, кўлимдаги матоҳга ишора қилиб.

— Ўлмайсан. Ўлишингга йўл қўймайман! Ич! — дедим мен ҳам кўзимдаги ёшни тийиб туролмай. — Отам сезмасин, бўл тез!

Синглим амал-тақал қилиб, пиёланинг қирраси бир неча марта тишига такиллаб урилиб шайтон сувини симирди. “Яхшики, жўраларимнинг келгани. Яхшики, ярим тун. Яхшики, куни билан меҳмон кутавериб чарчаган отам ўзининг хонасида ухлаб ётибди. Агар у қизининг ҳозирги аҳволини кўрганида, ажалини кутишгаям сабри етмаган бўларди”, — дея хаёлимдан ўтказдим.

Саида пиёлада бир томчи ҳам қолдирмай ароқ ичганидан кейин бир оз титроғи босилгандай бўлди.

— Яхшимисан энди? — дея сўрадим ундан.

У “йўқ” дегандек бош чайқади.

— Ҳечқиси йўқ. Ҳозир бир оз вақт ўтсин. Бирдан таъсир қилмайди-да.

— Ака, ўрнини босолмайди...

— Бўлди қил! — дея бақриб юборганимни ўзим ҳам сезмай қолдим. Аммо гапим синглимга таъсир қилмади. Қалтираган қўлларини шиша томонга узатди.

— Яна беринг, ака, — деди.

Мен ундан-да баттар титрар эдим. Вужудим олов бўлиб ёнар, пешонамдан тер, кўзимдан ёш оқмоқда эди. Пиёлани яна ўша падарингга лаънат сувга тўлдирдим. Саида ичди. Ичиб бўлгач, қўлидан пиёла тушиб кетди. Сўнг кула бошлади. Мен уни тентак бўлиб қолдими деб ўйлаб қўрқиб кетдим.

— Ака, — деди у бирдан кулишдан тўхтаб, — биласизми, наша одамни бошқача маст қилади. Атрофингиз турли рангга чулғанади. Худди жаннатга тушиб қолгандай бўласиз. Руҳингиз енгил, истаган томонингизга учиб кетишингиз мумкин. Сиз бутун дунёни, ташвишларни эсингиздан чиқарасиз. Ҳаммаёқ шунақа гўзаллашиб кетадики, у маскандан умуман чиққингиз келмайди... Вужудингиз эмас, онгингиз маст бўлади... Ароқ босолмайди наша ўрнини... Тушунинг!..

— Бўлди, бас қил! — дедим унинг гапларини эшитишга сабрим чидамай, — яна битта ич.

Бу сафар, Саида ичишни истамади. Лекин мен мажбур-

ладим. Ўзимдан нафратланиб, ўзимга эртароқ ўлим тилаб ичирдим.

Орадан бир оз ўтиб синглим бошини кўтаролмайдиган даражада маст бўлди.

Ташқарига чиқдим. Атроф зулмат. Фалакда ой ҳам, юлдуз ҳам йўқдай эди. Ёки менинг кўзим кўр бўлиб қолиб, уларни кўрмаётгандай эдим. Ҳаво салқиндай эди. Этим жунжикарди. Эҳтимол, шунинг учун менга салқин туйилгандир. “Саида ўзига келганидан кейин унинг тагин дарди кўзгайди. Ҳар доим ароқ ичириб маст қилиб қўяверсам, одамгарчиликдан чиқиб кетади. Шунинг учун уни Эгамқул аканинг олдига олиб боришим зарур. Шугина унинг дардига даво тополади”, дея ўй сурдим.

Яна уйга қайтиб кирдим. Синглимнинг устига кўрпа ёпиб қўйиб ўзим деворга суяниб, кўзимни юмдим. Тезда уйкуга кетиб қолибман...

Эгамқул аканинг уйи қаердалигини билмасдим. Қўй боқадиган жойини, ўтовини билардим. Лекин ўзининг уйини сўрамаган эканман. Абдукарим аканикига боришга тўғри келди. Умуман, шу одамни эслашим билан хаёлимга Барно келади. Кўрмаганимга икки кун бўлди-ю, соғиниб қолдим. Лекин мени недир уларникига боришимга тўсқинлик қилар эди. Балки бу Абдукарим аканинг юзига қарашдан уялиш бўлса керак. Янаям билмадим.

Отамга Саиданинг аҳволи ҳақида айтишга мажбур бўлдим. Агар айтмайдиган бўлсам, отам бир жойга чиқиб кетса, бечора синглим ўзини бир бало қилиб қўйиши ҳеч гап эмасди. Отам қайғурганини билдирмасликка ҳаракат қилди. Лекин унинг юз-кўзидан изтироб чекаётганлиги шундоққина билиниб турарди.

— Ота, Эгамқул ака бунақа касалликнинг давосини биллади. Шунинг учун кўп куйинмасангиз ҳам бўлади, — дедим унинг кўнглини кўтариш мақсадида.

— Майли, опке, кейин бошқа нарсаларниям гаплашиб оламиз, — деди отам паст овозда.

...Мени Барно кутиб олди. Чиройли табассум қилди. Юзи бир озгина қизарди. Аммо унинг кўзи қувончдан чақнаб кетмади. Авваллари чақнар эди. Мени кўриши билан бутун вужуди олдинга интилгандай туйиларди менга.

Лекин бу сафар бунақа бўлмади. Унинг табассуми, қизариши ортида қандайдир гина яширингандай эди.

— Уйга кириш, — деди у ўша майин, нозик овозида.

Мен унинг ўзгарганини илғаб олганлигим боис, таклифни бирдан қабул қилолмай тараддуланиб қолдим.

— Абдукарим акага иш билан келгандим, — дедим.

— Уйда йўғиди, шунинг учун истамасангиз ҳам уйга кириб ўтиришга мажбурсиз, — деди Барно нигоҳини ерга қадаб.

“Нима бўлдикин? Бу ердаям қанақангидир кўнгилсизлик борми дейман?..” дея хаёлимдан ўтказдим.

— Уйда, синглим икковимиз бормиз. Дадам билан аям иккита укамни олиб бозорга кетди. Шунинг учун бемалол киришингиз мумкин.

Очиғи, унинг гаплари мени таажжубга сола бошлади. Унинг бояғи нигоҳидаги гина энди тилига ҳам кўчганди.

— Ёки мен билан бирга ўтиришни истамайсизми? — деди энди Барно очиқ-ошкора менинг жойимдан қимирламаётганлигимни кўрганидан кейин.

— Қайтанга яхши, — дедим мен ва Барнонинг олдига тушиб олдим.

Тезда кўрпача тўшалиб, дастурхон ёзилди. Чой дамлаб келишни эса Барно рўпарамга ўтираётиб синглисига буюрди.

Мен гапни нимадан бошлашни билмай бир оз қийналдим. Ҳар-ҳар замон Барно менга кулиб қараб қўяр эди. Бу кулги ортида нималар яширинганини билмай азобланардим.

— Анча бўлдими дадангнинг бозорга кетганига? — дея сўрадим бошқа гап тополмай.

— Ҳали замон келиб қолса керак, — деди Барно, — шошяпсизми?

— Нима десамикин... Тўғриси, сенинг уйда ёлғизлигинг мени хурсанд қилди. Даданг бўлганида бемалол гаплашолмасдим сен билан.

— Фақат шуми?

Очиғи, каловланиб қолдим. Нима дейишга ҳам ҳайрон эдим. Барнонинг бунақа ўзгариб қолганлиги мени таажжубга солаётган эди.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/165> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/165> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную
версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/165>